

Pregledni rad

UDK 371.3:81'243

DOI 10.7251/SVR1510039K

RAZVOJ TEORIJA I METODA UČENJA STRANOG JEZIKA

Mr Čedomir Knežević¹

Nezavisni Univerzitet Banja Luka, Pedagoški fakultet

Apstrakt: Kroz ovaj rad, upotrebom istorijske metode prikazali smo hronološki razvoj teorija i metoda u nastavi stranog jezika prvenstveno u školama. Prilikom hronološkog pregleda ističemo komunikativni pristup nastavi stranog jezika, putem koga učenik postaje glavna osa, centar oko koga se odvija savremena nastava stranog jezika. Ilustracijom navedenih teorija i metoda nastojali smo studentima, budućim nastavnicima pružiti uvid u razvoj, a samim tim i naglasiti savremene pristupe nastavi stranog jezika u školama.

Ključne riječi: *metod, teorija, komunikativni pristup, nastava, nastavnik, učenik.*

UVOD

Prije više od tri decenije Edward Anthony (1963: 9-11) dao je definiciju koja je, uz manja ili veća osporavanja, opstala sve do danas. On definiše metod kao sveobuhvatni plan za sistematsku prezentaciju jezika koja je utemeljena na odabranom pristupu.²

Za većinu istraživača i nastavnika metod je skup teoretski objedinjenih tehnika koje se upotrebljavaju u učionici i koje se mogu generalizovati u raznim situacijama i pred različitom „publikom - učenicima“. Budući da se prilikom komparacije udžbenika engleskog jezika treba obratiti pažnja na metode koje su služile za prenos jezičkog koda, a čije su postupke kasnije autori pretakali u udžbenike, dajemo pregled tih metoda kroz njihov razvoj.

Postupno gledano kroz istoriju nastave i učenja engleskog jezika, na ovim našim prostorima, prošlo je nekoliko karakterističnih pristupa, tj. postupaka koji su se zadržali duže ili kraće vrijeme. Karakteristično za njih je to što nijedan nije sasvim nestao iz upotrebe.

Ako bismo sagledali u cijelosti situaciju učenja jezika na ovoj našoj planeti, utvrdili bismo različite zone i područja u kojima se jezici različito uče, a takođe bi uočili različitu primjenu svih do sada poznatih metodoloških postupaka. Kontinuitet u razvoju metodoloških postupaka primjenjivanih u nastavi engleskog jezika, kao stranog jezika, održala je činjenica da je svaka

---

¹ cedo_nina@yahoo.com

²Anthony, E. (1963) “ Method was defined as an overall plan for systematic presentation of language based on a selected approach.”

novina građena na starim osnovama, na nekim opšte važećim pretpostavkama koje se, a što je i logično, ni po čemu ne mogu razlikovati od pristupa do pristupa u samom procesu prenošenja znanja. Važno je u ovom dijelu izlaganja naglasiti da jezik ima svoje opštevažeće okvire, uvijek iste bez obzira na metodološki pristup.

1. TEORIJE USVAJANJA DRUGOG JEZIKA

U mnogo slučajeva teorije koje su se razvile vezano za usvajanje drugog jezika su usko povezane sa onima vezanim za usvajanje prvog jezika. Zbog toga neke teorije daju primarnu ulogu učenikovim prirodnim karakteristikama, druge ističu ulogu okruženja u formiranju – načinu učenja jezika, dok treći teže da integrišu, povežu učenikove karakteristike i faktore okoline u njihovom objašnjenju načina, kako se dolazi do procesa usvajanja drugog jezika.

Lightbown i Spada (1997)³ smatraju da svi učenici drugog stranog jezika, bez obzira na dob, imaju po samoj definiciji već usvojen najmanje jedan jezik. To prethodno znanje, koje se manifestuje kroz znanje maternjeg jezika, može voditi učenika u pravcu donošenja pogrešnih zaključaka u vezi novog jezika koji se uči. Jedan od razloga leži u prenošenju pravila iz maternjeg u strani jezik, naročito na srednjem nivou učenja jezika (npr. upotreba pasiva u našem i engleskom jeziku). To znači, da prilikom učenja novog jezika nije dobro da učenici u potpunosti primjenjuju način na koji su usvajali maternji jezik. Učenici naviknuti na povlačenje paralela između našeg i engleskog jezika, nastavljaju da to rade i u ovom slučaju, ali nailaze na prepreku koja im je u većini slučajeva teško savladiva.

Iz ovoga zaključujemo da se prilikom učenja stranog jezika, učenici moraju učiti pravila koja su karakteristična za taj jezik, te ih na višem nivou učenja komparirati sa pravilima maternjeg jezika. Ako se na nižim nivoima znanja stranog jezika previše upuštamo u analize možemo doći do negativnih posljedica jer učenici za to nisu sposobni. Tu se kao primarni cilj učenja stranog jezika navodi potreba da učenik što prije progovori stranim jezikom. Ovdje vidimo sličnost između cilja prilikom usvajanja maternjeg i stranog jezika, jer je glavni cilj u oba slučaja što ranije progovaranje i maternjim i stranim jezikom.

1.1 Biheviorizam

Bihevioristički pristup učenju stranog jezika zastupa stajalište da svako učenje, bilo verbalno ili ne verbalno, prolazi kroz isti proces, proces formiranja navike. Lightbown i Spada (1997:23) smatraju da učenici primaju lingvistički unos informacija od strane drugog govornika koji se nalazi u okruženju. Oni u istom trenutku primaju i pozitivni poticaj za ispravno ponavljanje i imitaciju, a kao rezultat formira se navika.⁴

---

³ Lightbown, M.P and Spada, N. ed 1997. How Languages are Learned. Oxford University Press.

⁴ Lightbown, M.P. and Spada, N, (1997, 23) :” Learners receive linguistic input from speakers in their environment, and positive reinforcement for their correct repetitions and imitations. As result, habits are formed.“

Prema bihevioristima, greške koje se prave prilikom učenja stranog jezika su pod uticajem navika, koje su se stekle prilikom učenja maternjeg jezika. Budući da se razvoj jezika opisuje kao „usvajanje grupe navika“, (Ellis 1997), pretpostavlja se da osoba koja uči drugi jezik počinje sa navikama karakterističnim za prvi jezik.

Ova teorija učenja se često povezuje sa hipotezom kontrastivne analize – contrastive analysis hypothesis (CAH). Ta hipoteza pretpostavlja da će tamo gdje postoji sličnost između dva jezika, učenik lakše usvojiti ciljani jezik, a tamo gdje ne postoje sličnosti između prvog i drugog jezika ili su razlike velike, učenik će imati određenih poteškoća prilikom učenja (Lightbown and Spada, 1997).

Tokom daljnjeg izučavanja usvajanja stranog jezika javljaju se određene sumnje da su greške koje se javljaju prilikom učenja stranog jezika posljedica ne samo navika, nego i sistematičnih pokušaja koje učenik čini prilikom pokušaja da koristi novi jezik čije je elemente naučio tokom procesa nastave. Kao što se uočilo i prilikom usvajanja maternjeg jezika, biheviorističko stajalište se pokazalo u najboljem slučaju nekompletnim da bi se objasnio proces usvajanja stranog jezika.

1.2 Kognitivna teorija: novi psihološki pristup

Kognitivna teorija je relativno nova u istraživanju usvajanja stranog jezika, te iz tog razloga nije empirijski testirana.

Cele-Murcie-a (1991:459-480) navodi osam osnovnih karakteristika koje obilježavaju ovaj pristup učenju stranog jezika:

a) učenje jezika se posmatra kao usvajanje pravila, a ne formiranje navika – važno bi bilo da učenik tokom procesa usvajanja stranog jezika mora usvajati određena pravila i to sa ciljem što lakšeg i pravilnijeg savladavanja novog jezika. Ako učenikovo usvajanje jezika funkcionise kao navika, onda on neće biti dovoljno otvoren ka usvajanju novih, komplikovanih struktura stranog jezika. Učenje jezika putem učenja pravila sa druge strane sistematično otvara prostor kako bi se jezik (uz odgovarajuće vježbe i druge aktivnosti) usvajao od jednostavnijih ka složenijim strukturama.

b) uputstva su često individualna, učenici su sami odgovorni za svoje znanje – u ovom slučaju izraženiji su individualni odnosi učenik-nastavnik, što pruža velike mogućnosti unutar usvajanja stranog jezika, jer nastavnik ima sve mogućnosti kako bi pravilno vodio učenikovo napredovanje. Iz ovog razloga se od njih očekuju visoki rezultati. Sa druge strane, sam čas može postati dosadan, jer nije dinamičan, veoma ga je teško planirati tako da svi učenici budu aktivni sve vrijeme časa, što može dovesti do suprotnih efekata od očekivanih, odnosno u najgorem slučaju učenik se može zasititi jezika koji uči.

c) gramatika se mora učiti, ali to može da se odvija deduktivno ili induktivno, odnosno pravila se mogu navesti odmah nakon vježbanja ili ostavljena da ih učenici sami izvedu odnosno zaključe – prilikom planiranja časa i način prezentacije treba da se prilagodi gradivu koje treba da se obradi, sastavu odjeljenja kojem se prezentuje materijal kao i predznanje učenika.

d) izgovor se više ne nalazi u prvom planu jer se smatra da je težnja ka perfekciji u vezi izgovora nerealna – danas se kao osnovni cilj učenja stranog jezika navodi razumljiv prenos informacija, pa stoga i nije neophodno insistiranje na savšenom izgovoru, iako treba istaći da se na nižim nivoima treba izdvojiti određeno vreme kako bi učenici što lakše i brže dostigli odgovarajući nivo fonetske pismenosti kao i kvalitete izgovora. Ovakav pristup će ih osposobiti da sami što aktivnije učestvuju u procesu usvajanja stranog jezika.

e) čitanje i pisanje se ponovo izjednačava po svojoj važnosti sa govorom i slušanjem – u procesu usvajanja stranog jezika ponovo se ista pažnja posvećuje i čitanju i pisanju, jer, i jedan, i drugi proces, u jednakom obimu utiču na kvalitet usvajanja stranog jezika, a izostajanje jednog od njih narušava cjelinu koju čine četiri osnovne jezičke vještine, govor, pisanje, slušanje i čitanje.

f) uputstva i korekcije su veoma važne, naročito na srednjem nivou – posebno se ističe ovaj period u učenju, jer on predstavlja prelomni period u kome se sa jednostavnijih jezičkih struktura (simple tenses, plural...) prelazi ka složenijim strukturama jezika (conditional sentence, indirect speech, sequence of tenses...). Nije moguć kvalitetan napredak ka naprednom nivou, jer će uvijek postojati nedoumice vezane za određena jezička područja, a te nedoumice će usporavati učenikovo napredovanje.

g) greške se smatraju neizbježnim, kao nešto što se treba konstruktivno koristiti u procesu učenja – osposobljavanje učenika da uočava greške je veoma pozitivan element u savremenom procesu nastave stranog jezika, jer savremeni proces nastave nameće potrebu za što bržim usvajanjem jezika, a samim tim smanjuje vrijeme koje se može potrošiti na objašnjavanje razloga pravljenja grešaka, te učenici treba da sami uočavaju greške i što brže ih prevaziđu.

h) od nastavnika se očekuje da posjeduje znanje ciljnog jezika na što višem nivou⁵, kao i sposobnost analize ciljnog jezika – ako je nastavnik na nižem nivou znanja jezika, on neće kvalitetno pružiti objašnjenja, primjere, te voditi čas onim intenzitetom i kvalitetom koji bi očekivali učenici. Zato bi čas mogao da postane dosadan, spor, i što je najopasnije nekvalitetan.

1.3 Krašenova teorija

Krašen (1999) razvija opštu teoriju usvajanja stranog jezika kojom pokušava da spoji rezultate istraživanja u različitim oblastima. Ovdje on postavlja nekoliko hipoteza kojima pokušava da objasni način usvajanja stranog jezika:

- hipoteza „Usvajanje nasuprot Učenju“ – The acquisition-learning hypothesis
- hipoteza „prirodnog redosljeda“ - The natural order hypothesis
- hipoteza unosa informacije - The input hypothesis
- hipoteza afektivnog filtera - The affective filter hypothesis

---

⁵ Određeno pravilnikom o radu srednjih i osnovnih škola. p.a

U hipotezi o učenju nasuprot usvajanju - prema Krašenu⁶ (1983) postoje dva nezavisna sistema na osnovu kojih se vrši usvajanje stranog jezika kod odraslih. Ta dva sistema se direktno odnose i na produkciju /govor tim novim jezikom, a oni su poznati kao stečeni/usvojeni sistem (acquired system) i naučeni sistem (learned system).

Usvojeni sistem ili usvajanje je proizvod podsvjesnog procesa jako sličnog procesu kojim djeca prolaze kad usvajaju svoj prvi jezik (L1). Tokom ovog procesa vrlo je važno podržavati komunikaciju na ciljanom jeziku (L2) - prirodnu komunikaciju - gdje govornik nije koncentrisan na izgovor, već na sam komunikativni čin.

Naučeni sistem ili učenje je proizvod formalnih uputstava. On obuhvata svjestan proces čiji proizvod je svjesno znanje „o jeziku“, kao što je poznavanje gramatičkih pravila. Prema Krašenu učenje je manje važno od usvajanja. David Nunan (1989:82), osvrćući se na Krashenov rad smatra da je centralna tačka modela učenja stranog jezika razumijevanje koje predstavlja jedini faktor neophodan za uspješno usvajanje.⁷

Hipoteza o prirodnom redosljedu – teoriju prirodnog redosljeda tokom usvajanja novog jezika razvili su Tracy Terrell and Stephen Krashen (1983) na kraju prošlog vijeka. Polaze od pretpostavke da je usvajanje jezika različito od učenja jezika. Zastupaju tvrdnju da usvajanje predstavlja nesvjestan proces koji se razvija kroz upotrebu jezika, dok sa druge strane učenje jezika predstavlja svjestan proces učenja ili otkrivanja pravila o samom jeziku. Ovom hipotezom se ističe da se gramatičke strukture usvajaju (a ne obavezno uče) redosledom koji se može unapred predvidjeti.⁸ Usvajanje se odvija razumijevanjem jezika kome su učenici izloženi, a nivo tog jezika mora biti malo iznad nivoa znanja na kom se trenutno učenici nalaze. Ovđe Krašen naglašava da pravila koja su najjednostavnija za predstavljanje, nisu i prva koja se usvajaju. Prirodan redosljed usvajanja stranog jezika nije ovisan o redosledu kojim se pravila uče. Naravno da je ovakav stav prema usvajanju stranog jezika opravdan, a najbolji primjer predstavljavu djeca koja na mlađem (predškolskom) uzrastu usvajaju strani jezik ne dobijajući pravila o načinu na koji funkcionišu određeni jezički elementi. Oni ta pravila zbog svog uzrasta ne mogu da usvoje, ali i bez tih pravila usvajaju strani jezik i to tako da su sposobni da sami vode konverzaciju u određenom obimu koji je odgovarajući za njihov uzrast.

Hipoteza o unosu informacije - ova hipoteza je Krašenov pokušaj (1985) da objasni kako učenik usvaja drugi jezik. Drugim riječima, ona je Krašenovo objašnjenje kako se odvija usvajanje drugog jezika (second language acquisition). Krašen (1985:76) ističe⁹ da mi usvajamo jezik na samo

---

⁶“The hypothesis claims that adults have two distinct ways of developing competence in second languages. The first way is via language acquisition and second way is via language learning.” S.D. Krashen and T.D. Terrell.

⁷“In central article of faith in Krashen’s model is the belief that comprehension is the only factor necessary for successful acquisition.”

⁸“This hypothesis states that grammatical structures are acquired (not necessarily learned) in a predictable order.”

⁹“This hypothesis states simply that we acquire (not learn) language by understanding input that is a little beyond our current level or (acquired) competence.

jedan način-primajući razumljiv unos informacije (input), a to nije ništa drugo do razumijevanje poruka. Jezik se usvaja tako što primamo razumljiv input, koji je sam po sebi malo iznad trenutnog nivoa znanja učenika ($i + 1$). Ako je input razumljiv i ima ga u dovoljnoj količini, automatski je obezbijedena i dovoljna „količina“ gramatike. Iz ovoga zaključujemo da je razumljiv input potreban, ali ne i dovoljan sam za sebe kako bi se zaokružio proces usvajanja odgovarajućeg jezika.

Ako učenike na nižem srednjem nivou (pre-intermediate level) izlažemo jeziku koji u sebi sadrži strukture sa srednjeg nivoa (intermediate level) znanja, dogodiće se usvajanje i učenje, jer se odvija usvajanje po principu $i + 1$ (nivo jezika kome se učenici izlažu (1) je samo za jedan nivo viši od njihovog trenutnog znanja $-i$). Ali ako učenike sa istog nivoa znanja (pre-intermediate level) izlažemo jeziku koji je za 2-3 nivoa iznad njihovog trenutnog znanja (upper-intermediate ili advanced level), neće doći do usvajanja svih jezičkih elemenata, a samim tim se neće dogoditi učenje, jer učenici neće razumjeti jezik kome su izloženi.

Hipoteza emotivnog filtera- emotivni filter je zamišljena barijera koja onemogućava učeniku da koristi input koji je dostupan u okruženju. Emotivni filter se odnosi na faktore kao što su motivi, potrebe, stavovi te emotivna stanja.

Učenik koji je napet, ljut, zabrinut ili mu je dosadno blokiraće input, sprečavajući tako usvajanje. To znači da će filter biti podignut, ili u funkciji ako je učenik zabrinut, pod stresom ili je ne motivisan. S druge strane, filter je spušten ako je učenik opušten i motivisan. Krašen ističe da je pozitivan aspekt (spušten filter) neophodan, ali i nedovoljan sam po sebi kako bi se desilo usvajanje takvih stavova.

Možemo zaključiti da će učenici usvajati strani jezik samo ako se obezbijedi razumljiv input i ako je „filter“ dovoljno nizak da omogućí „input“. Krašenov rad je imao velik uticaj na pristup nastavi stranog jezika, ali postavljanjem ove hipoteze nije uspio da stvori minimum standarda neophodnih za naučna istraživanja.

2. HRONOLOŠKI PREGLED METODA/PRISTUPA

Od samog početka učenja stranog jezika (L2) razlikujemo nekoliko metoda ili pristupa. Različite metode u nastavi stranog jezika kao što su direktni metod, audio-lingvalni metod, gramatičko-prevodni metod i komunikativni pristup su nastale kao različiti pogledi na:

- a) prirodu jezika
- b) prirodu učenja jezika
- c) ulogu nastavnika, učenika i nastavnog materijala
- d) tehnike i postupci koji se provode u okviru nastave
- e) ciljeve nastave stranog jezika
- f) planove i programe nastave stranog jezika

An acquirer can “move” from a stage i (where i is the acquirer’s level of competence) to a stage $i + 1$ (where $i + 1$ is the stage immediately following i along some natural order) by understanding language containing $i + 1$.

Richards i Rodgers (2001) smatraju da se metod ili pristup odnosi na teoretski postavljen skup procedura tokom nastave koje definišu ili opisuju najbolji, najefikasniji način nastave stranog jezika. Ako se određene metode i pristupi tačno slijede, vodit će efikasnijoj nastavi stranog jezika nego što je pružaju alternativni načini nastave.¹⁰

Pristup se prema tome odnosi na teorije o prirodi jezika i učenju jezika koje u isto vrijeme služe kao izvor vježbi i principa u toku same nastave.

Metod s druge strane predstavlja određena uputstva ili sistem koji se temelji na određenoj teoriji jezika i nastave jezika. U okviru njega se nalazi detaljan opis sadržaja, uloge nastavnika i učenika, te nastavnih postupaka i tehnika. Dok pristupi dopuštaju određene varijacije u praksi, metode tačno opisuju šta i kako nastavnik treba da predaje.

Krashen (1991:51-79) nam na prvom mjestu ističe podjelu na tradicionalne i netradicionalne pristupe u nastavi stranog jezika. U okviru tradicionalnog pristupa nastavi stranog jezika navodimo gramatičko-prevodni metod. U ovom slučaju koristimo i naziv indirektna metoda, a preuzet je kao način učenja jezika iz starog grčkog i latinskog. U ovom slučaju se ne može reći da ovaj način učenja nije doneo nikakve rezultate iz prostog razloga što te rezultate treba posmatrati u korelaciji sa ciljevima koji su tada bili aktuelni, jer cilj učenja nije bila komunikacija, te učeći strane jezike na ovaj način ljudi i nisu mogli komunicirati na zadovoljavajućem nivou..

Danas se učenje tradicionalnog tipa, primijenjeno u školskom kao i u vanškolskom kontekstu ne smatra dovoljno uspješnim, u prvom redu zbog toga što su promijenjeni ciljevi učenja stranih jezika. Tradicionalna metoda razvijala je i razvija pasivna jezička znanja i razumijevanje pisanih tekstova, što danas nije dovoljno, niti se može koristiti u nekoj djelatnosti. Ovaj metod je bio naročito uticajan u XIX vijeku. Zasniva se na minucioznoj (detaljnjoj) analizi pisanog jezika, gdje pismena vježba, rezumijevanje teksta i pisanje sastava na osnovu pročitanoog teksta igraju najvažniju ulogu. U ovom slučaju učenje uglavnom podrazumijeva savladavanje gramatičkih pravila i pamćenje vokabulara tekstova koji ne odgovaraju praktičnim potrebama učenika. Najveći nedostatak je u tome što se mali značaj pridaje zadovoljavanju govornih vještina, potreba i interesovanja učenika.

Eddy Roulet (1972) izražava nedvosmisleno sumnju u uspjeh u učenju jezika putem tradicionalne metode, a uporište nalazi u tome što jezička teorija na kojoj ovaj metod počiva nije usklađena sa ciljevima učenja jezika, s obzirom na to da je usmjerena na paradigmatki pristup¹¹ učenju stranog jezika. Kao nedostatak on navodi jezičku normu, jer ovi udžbenici ne vode računa o normi jezika kojim učenici govore, kao i upotrebnoj vrijednosti jezika koji se usvaja na ovaj način.

Nedostaci o kojima on govori postali su naročito vidljivi u XIX vijeku jer su ljudi počeli više da putuju po stranim zemljama, a "naučeni" jezik ovom

---

¹⁰ "An approach or methods refers to a theoretically consistent set of teaching procedures that define best practice in language teaching. Particular approaches and methods, if followed precisely, will lead to more effective levels of language learning than alternative ways of teaching."

¹¹ Paradigmatki pristup - paradigma grč. obrazac, uzor, primjerak po kome se nešto radi-pristup rješavanju određenih problema, u ovom slučaju jezičkih, koristeći unaprijed postavljene metode i pravila.

metodom im je dao samo pasivno, odnosno govorno neupotrebljivo znanje stranog jezika. Ovdje strani jezik postaje jedna od potreba koja vodi do stvaranja novih standarda.

Direktna metoda – je u literaturi poznata i kao reformrska metoda, prirodna metoda, fonetička metoda i anti gramatička metoda. Svoju neposrednu primjenu nalazi u drugoj polovini XIX i prvoj polovini XX vijeka. Direktnom metodom započet je postupak promjene u pristupu učenju stranih jezika. Svi reformisti tog doba su bili jednoglasno protiv formalnog učenja gramatike. Takođe su isticali da je učenje jezika mnogo više od učenja pravila i usvajanja vještine prevodenja. Richard i Rodgers (1982:145) u ovom slučaju definišu metod kao jedinstvo tri međusobno isprepletene podkomponente: pristupa (teoretskih principa jezika i učenja, koji se ponašaju kao aksiomi i kao referentne tačke), namjere (nastavni plan ili pregled koji proističu iz određenog pristupa), i postupaka (tehnike i aktivnosti koje su posljedice proizašle iz određenih pristupa i namjera).¹²

Richard & Rodgers (1986:9-10) navode sljedeće glavne odlike koje ukratko opisuju način i smjer djelovanja direktne metode:

- uputstva su davana isključivo na ciljnom jeziku
- učeni su samo svakodnevni vokabular i rečenice
- vještine komunikacije su izgrađene postupno i pažljivo, organizovane oko procesa izmjene pitanja i odgovora na relaciji nastavnik-učenik, u malim intenzivnim razredima (grupama)
- gramatika se učila induktivno
- novi elementi su uvođeni usmeno
- konkretan vokabular je učen putem demonstracije, predstavljanjem raznih predmeta, slika; dok je vokabular vezan za apstraktne pojmove predstavljanjem putem asocijacija
- učene su i vještina govora i slušanja
- naglašavan je pravilan izgovor i gramatika

Smjernice ka ostvarenju cilja u ovom slučaju naći će se u osnovi tadašnjih shvatanja lingvisti, a upravo je to period razvoja instrumentalne fonetike i nauke o glasovima uopšte. Dakle, jezik postoji u svojoj glasovnoj strukturi, on se tako realizuje u komunikaciji te nije potrebno znati i njegovu grafičku formu da bi se sporazumijevalo. Pisani jezik je nešto što dolazi nakon ovoga, nazovimo ga početnim procesom u usvajanju novog jezika, i ne moraju ga svi naučiti. Ovaj prvi dio se u metodici naziva-oralnim, te je za njega potreban nastavnik koji govori tim jezikom, bez obaveze da poznaje maternji jezik svojih učenika. Smjernice za ostvarenje ovog cilja stvaraju se na osnovu tadašnjih shvatanja lingvisti, a to je period razvoja instrumentalne fonetike i nauke o glasovima. Jezik postoji u svojoj glasovnoj strukturi, on se tako realizuje u komunikaciji i nije potrebno znati i njegovu grafičku formu da bi se sporazumijevalo. Pisani jezik je nešto što dolazi znatno kasnije i što ne moraju svi da nauče.

---

¹² “An approach (theoretical principles of languages and learning which act as axiomatic constructs and reference points, a design (a curriculum or syllabus that follows from the approach), and procedures (moment-by-moment techniques and activities that are, in turn, consequences of particular approaches and designs).”

Gramatička pravila u ovom slučaju se sistematizuju implicitno na osnovu rutine koju su učenici stekli u upotrebi jezika. Ona se ne objašnjava maternjim jezikom, ali ni nastavnim jer učenik ne raspolaže tim znanjem jezika. Gramatička pravila se sugerišu učeniku prikazivanjem upotrebljivanih rečenica u kojima je primjenjeno dato pravilo. Posmatranjem i upoređivanjem učenik mora sam da shvati određeni problem (induktivno-implicitni način).

Audio-lingvalna metoda - predstavlja „novi ključ“ u nastavi engleskog jezika, a poznata je još pod nazivom slušno-govorni metod. Stephen D. Krashen (1983) objašnjava da je to postupak koji je korišten u Drugom svjetskom ratu da bi se vojnici u što kraćem vremenu osposobili za korištenje stranog jezika. Insistira se na svakodnevnoj konverzaciji, a posebna pažnja se posvećuje prirodnom izgovoru. Jezik se posmatra kao proces stvaranja navika: potiču se i uvježbavaju obrasci u dijalozima o svakodnevnim situacijama, sve dok učenikove reakcije ne postanu automatske. Ova nova metodologija dobila je naziv po tome što je na prvo mjesto stavljala učenje oralnih vještina (slušanje i govor) ispred pisanja i čitanja. Razmatranju gramatičkih pravila pridaje se mala pažnja; jezik se prvo sluša, potom usmeno vježba pa se tek onda upoznae i upotrebljava u pisanoj formi. Pristup omogućava učeniku da stekne dobru tečnost tokom govora. U širokoj upotrebi je bio tokom pedesetih i šezdesetih godina prošlog vijeka. Zbog oslanjanja na mehanička vježbanja i stvaranje navika danas je manje popularan, pogotovo među učenicima koji žele da usvoje raznovrsnije jezičko iskustvo i koji imaju potrebu za kreativnijom upotrebom jezika. U svojoj kasnijoj fazi, ova metoda se seli na magnetofon u jezičke laboratorije, što je za to vrijeme bilo vrlo značajno kao nastavna inovacija koja stvara uslove da svi učenici istovremeno, neometano, slušaju autentični govor na jeziku koji uče. U tom periodu se javlja još jedna značajna inovacija-strukturalne vježbe- koje će naročito biti razrađene i iskorištene u AVGS metodi. Rečenice, odnosno modeli, se uče napamet. U nekim varijantama ove metode daje se prevod modela, a u nekima ne, ali model se gramatički ne objašnjava. Naučen model je osnov za intenzivne aktivnosti supstitucije i transformacije koje su zapravo poznate kao mehaničko uvježbavanje određenih šablona ili obrazaca (pattern drills). Cilj ovih vježbanja je da se uz neprestana ponavljanja utvrde, tj. fiksiraju naučene strukture iz dijaloga, da se u upotrebi automatizuju postupci supstitucije i transformacije na nivou novih navika i mahinalnog ponašanja, što će omogućiti učeniku da izvrši određeno uopštavanje i sistematizaciju onoga što je naučio.

ZAKLJUČAK

Sistem učenja putem sintaksičkih struktura, bez objašnjavanja njihovih komunikativnih vrijednosti i uz veliko oslanjanje na mehaničko uvježbavanje (drill) kao formu učenja, ne pomaže učeniku da premosti prostor između mehaničkog pitanja i odgovora, te svakodnevne komunikacije koja se ni slučajno ne zasniva na mehanizmu, već na situaciji i situacionom kontekstu. Razvoj društva u cjelini, komunikacija među ljudima, tehnološki napredak te neophodnost konstantne komunikacije, dovodi do drugačijeg shvatanja stranog jezika, potrebe za prenosom informacija, a samim tim i načina na koji treba da se uči (predaje) strani jezik. Kada se danas taj problem posmatra, nedostatak se ogleda u razradi primjenjivanih principa i pretjeranom vjerovanju da strukturalne vježbe mogu poslužiti kao forma za prenošenje i usvajanje

potrebnih komunikativnih osobina stranog jezika. Stoga novom komunikativnom pristupu učenja stranog jezika, njegovom ulasku u savremenu nastavu stranog jezika, treba širom otvoriti vrata učionica. Rezultat istoga prepoznati će se u živoj upotrebi stranog jezika, u komunikaciji učenika i to ne samo u školi nego, što je i najvažnije, u stvarnom životnom okruženju.

DEVELOPMENT OF THEORIES AND METHODS OF LEARNING A FOREIGN LANGUAGE

Čedomir Knežević MA

Abstract: In this paper, using the historical researching method, we present a chronological development of theories and methods in teaching of foreign languages, in schools, primarily. Within the chronology, we emphasize the communicative approach to teaching a foreign language, making a student the main axis, the center of a modern school class. We have tried to present the theories and methods to students and future teachers providing insight into the development, and therefore, making stress upon modern approaches to teaching foreign languages in schools.

Keywords: *method, theory, communicative approach, teaching, teacher, student*

LITERATURA

1. Anderson, A. and T. Lynch (1988): *Listening*. Oxford: Oxford University Press
2. Anderson, P. S. (1964): *Language Skills in Elementary Education*. New York: The Macmillan Co.
3. Anthony, E. (1963): 'English Language Teaching in the Post –Method Era' in: *Methodology in Language Teaching* ed. Richards C.J and A.W.Renadya 9-11, Cambridge: Cambridge University Press.
4. Antolić, B.A. (1999), *Čitanje u programu ranog učenja stranih jezika, Strani jezik u osnovnoj školi*, Zagreb, Naprijed.
5. Asher, J. (1988): *Total Physical Response, The Complete Teacher's Guidebook*; London: Sky Oak's Production.
6. Bereiter, C. and M. Scardamalia (1993): *Surpassing ourselves: An inquiry into the nature and implications of expertise*. Chichago: Open Court Press.
7. Besse, H. (1991): "*Methods et Partiques des manuels de langue*". „Prevodilac“, I-II 26-28. *Classroom Research for Language Teachers*, New York: Cambridge University Press.
8. Dimitrijević, Naum (1997): *Glossa III*, Beograd.
9. Knežević Čedomir (2007): *Udžbenici engleskog jezika u srednjim školama na srpskom govornom području*. (Magistarski rad) Banja Luka.
10. Krashen D. Stephen (1991): *Bilingual education and second language acquisition theory*. A theoretical framewok II.
11. University of Southern California.
12. Larsen-Freeman Daniel (2000): *Techniques and Principles in Language Teaching*. Oxford University Press.
13. Leow, R.P (1995): „Modality and intake in second language acquisition „, *Studies in SLA* 17: 79-90.
14. Lightbown, M. Patsy and Spada Nina (1997): *How Languages are Learned*.
15. Oxford, Oxford University Press.
16. Nunan, David (1992): *Research Methods in Language Learning*. Cambridge: Cambridge University Press.